

Zbigniew Zyglewski

Próba powołania w Bydgoszczy Pracowni Regionalnej Katedry Turystyki Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie

słowa kluczowe: turystyka, organizacje turystyczne, Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie, Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Lubuskie Towarzystwo Naukowe

W połowie lat 60. XX w. przystąpiono do powołania w Bydgoszczy pracowni naukowo-badawczej w zakresie problematyki turystycznej związanej z warszawską Akademią Wychowania Fizycznego (AWF). Grupa osób zajmująca się zagadnieniami ruchu turystycznego nawiązała w 1964 r. ścisłą współpracę z Katedrą Turystyki AWF w Warszawie¹. Wśród działaczy turystycznych województwa było kilka osób bezpośrednio związanych z Katedrą Turystyki przez udział w jej pracach naukowych, w seminarium doktorskim oraz przez działalność w Radzie Turystyki Głównego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki (GKKFiT). Z dostępnych źródeł wynika, że najbardziej aktywnym na tym polu był mgr Aleksander Kornak, członek Rady Turystyki, doktorant Katedry Turystyki, a ponadto sekretarz Wojewódzkiego Komitetu Stronnictwa Demokratycznego w Bydgoszczy (WK SD)². Wspomagał go mgr Kazimierz Ludwicki³, kierownik wydziału WK SD, a także działacz turystyczny w Bydgoszczy. W literaturze można spotkać informacje, że inspiracja tych działań ponoć wyszła ze strony Bydgoskiego Towarzystwa

¹ J. Umiński, *Przedmowa*, [w:] *Zagadnienia turystyki i wypoczynku w województwie bydgoskim*, Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Prace Wydziału Nauk Humanistycznych, Seria G, nr 3, Warszawa-Poznań 1973, s. 3.

² Z. Filiopwicz, *Przedmowa*, [w:] A. Kornak, *Spoleczno-ekonomiczne funkcje usług turystycznych. Na przykładzie województwa bydgoskiego*, Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Prace Wydziału Nauk Humanistycznych, Seria G, nr 1, Warszawa-Poznań 1972, s. 3.

³ *Encyklopedia Bydgoszczy* (dalej cyt. EB), t. 1, Bydgoszcz 2011, s. 361.

Naukowego (BTN) jako wyraz możliwości badawczych bydgoskiego środowiska naukowego⁴.

Najwcześniejsza wzmianka w sprawie bydgoskiej turystycznej pracowni badawczej pochodzi z wiosny 1964 r. W dniu 13 marca w Toruniu odbyła się konferencja aktywu turystycznego województwa bydgoskiego z udziałem przedstawicieli GKKFiT, Komitetu Wojewódzkiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (KW PZPR), WK SD, Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy (WRN), Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, prasy, radia oraz przedstawicieli Miejskich i Powiatowych Rad Narodowych. Tutaj został sformułowany postulat utworzenia w Bydgoszczy placówki badań regionalnego ruchu turystycznego podlegającej Zakładowi Ekonomiki i Organizacji Turystyki w Katedrze Turystyki AWF w Warszawie. Dodatkowo zaproponowano zorganizowanie w stolicy województwa sesji naukowej na temat problemów ruchu turystycznego. Wnioskiem do AWF w powyższych kwestiach zajął się Aleksander Kornak poprzez Radę Turystyki GKKFiT. Jednak do września 1964 r. z Warszawy nie nadeszła żadna odpowiedź⁵.

W tej sytuacji na kolejnej konferencji aktywu turystycznego, tym razem w Bydgoszczy, w dniu 8 września 1964 r. rozważano możliwość rozbudowy istniejącej już w Bydgoszczy placówki o charakterze badawczym. Przy Komisji Informacji i Propagandy Turystycznej Wojewódzkiego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki w Bydgoszczy⁶ od 1961 r. działała Komórka Badań Ruchu Turystycznego „KOBART”, posiadająca akceptację Departamentu Ruchu Turystycznego GKKFiT. W jej ramach Lucjan Znicz-Sawicki⁷, redaktor czasopisma „Fakty i Myśli”⁸, prowadził badania opinii publicznej w zakresie turystyki. Była to wówczas jedyna w Polsce jednostka o takim profilu działania, do tego wzbudzająca powszechne uznanie z racji profilu badań. Bydgoscy działacze brali pod uwagę możliwość jej organizacyjnego rozwoju przy współpracy z GKKFiT w Warszawie⁹, ale nie wydaje się, by coś przedsięwzięto w tym kierunku.

⁴ *Sprawozdanie z działalności BTN za rok 1965*, opr. E. Szymańska, „Bydgoszczanin”, t. 3, 1964-1966, s. 81-82.

⁵ Archiwum Państwowe w Bydgoszczy (dalej cyt. APB), Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszczy (dalej cyt. PWRN), Wojewódzki Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki (dalej cyt. WKKFiT), 129: Protokoły posiedzeń Prezydium WKKFiT, k. 174; PWRN w Bydgoszczy, Wydział Organizacyjno-Prawny, 1820: *Protokoły z posiedzeń Komisji Kultury Fizycznej i Turystyki 1964-1965*, k. 503, 506.

⁶ J. Umiński, *Komisja Propagandy i Wydawnictw Turystycznych Wojewódzkiego Komitetu Kultury Fizycznej i Turystyki w Bydgoszczy*, „Kronika Bydgoska” 2017, t. 38, s. 329, przypis 7.

⁷ EB, t. 1, s. 381, EB, t. 2, Bydgoszcz 2017, s. 278-279.

⁸ Miesięcznik „Fakty i Myśli”, wydawany przez Stowarzyszenie Ateistów i Wolnomyślicieli w latach 1958-1972.

⁹ APB, PWRN w Bydgoszczy, WKKFiT, 129, k. 175; J. Umiński, *Działalność administracji państwowej w dziedzinie turystyki na Kujawach i Pomorzu w latach 1945-1975*, „Prace

W świetle dokumentów za formalnego inicjatora starań o powołanie w Bydgoszczy instytucji naukowej badającej zagadnienia turystyczne uchodzi WK SD, reprezentowany przez Aleksandra Kornaka, który dokonał wstępnych uzgodnień z KW PZPR, Przewodniczącym WRN w Bydgoszczy, Wojewódzkim Komitetem Kultury Fizycznej i Turystyki (WKKFiT) oraz Katedrą Turystyki AWF. Opowiedziano się za wcześniejszym projektem powołania placówki badawczej przy współpracy z warszawską AWF. Zaproponowano powołanie Pracowni Regionalnej według modelu pracowni zielonogórskiej¹⁰.

Tam bowiem w połowie maja 1965 r. członkowie seminarium doktoranckiego Katedry Turystyki AWF w Warszawie związani z Lubuskiem oraz osoby współpracujące z kierownikiem Katedry Turystyki prof. dr. Zygmuntem Filipowiczem przedstawiły władzom Lubuskiego Towarzystwa Naukowego w Zielonej Górze pisemny projekt powołania placówki badawczej z zakresu turystyki przy tymże Towarzystwie. Miesiąc później Towarzystwo powołało Komisję Turystyki, przy której miała zaistnieć agenda naukowa pod auspicjami AWF. Inicjatywa ta była wcześniej uzgodniona z kierownikiem Katedry Turystyki, który był w tym czasie posłem na sejm z ziemi lubuskiej. Współpraca ta musiała być jeszcze zaakceptowana przez władze uczelni. Pismem z 18 września 1965 r. Katedra Turystyki zwróciła się do rektora AWF z prośbą o zgodę na powołanie z dniem 1 października 1965 r. Regionalnej Pracowni Turystyki AWF jako Komisji Turystyki Lubuskiego Towarzystwa Naukowego w Zielonej Górze. Jednak trzy dni później, 21 września 1965 r., Katedra Turystyki ponowiła pismo do rektora o powołanie w tym samym terminie Regionalnego Zespołu Problemowego Katedry Turystyki przy Lubuskim Towarzystwie Naukowym w Zielonej Górze. W tym krótkim czasie doszło więc do zmian nazwy placówki. Tydzień później Rada Wydziału Wychowania Fizycznego warszawskiej AWF na posiedzeniu wyraziła pozytywną opinię w sprawie powołania Regionalnego Zespołu Problemowego¹¹. Na tej podstawie w czerwcu 1966 r. zawarto porozumienie między Prezydium WRN w Zielonej Górze a Katedrą Turystyki w obecności sekretarza Lubuskiego Towarzystwa Naukowego, regulujące zasady funkcjonowania zielonogórskiego ośrodka. Kilka dni później Katedra Turystyki skierowała do rektora AWF wnioski

Komisji Historii Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego”, t. 19, 2006, s. 306-308; przedruk tego artykułu [w:] *Studia i materiały z dziejów krajoznawstwa polskiego*, [t. 3], *Od PTK do PTTK*, pod red. W. Skowrona, J. Umińskiego, Warszawa 2009, s. 228-229.

¹⁰ APB, PWRN w Bydgoszczy, WKKFiT, 688: *Powołanie Regionalnej Pracowni Turystyki AWF w Bydgoszczy 1965-1967*. Zawarte w opracowaniu informacje pochodzą z tego źródła.

¹¹ Archiwum Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie (dalej cyt. AAWF), W/F 3/13: *Posiedzenia Rady Wydziału Wychowania Fizycznego 1965 rok*, k. 65, 69.

o powołanie tej placówki¹². Natomiast Turystyczna Agencja Prasowa 25 lipca 1966 r. podała, że w Zielonej Górze przy Towarzystwie Naukowym powołano Pracownię Naukową związaną z turystyką.

Zaledwie miesiąc po inicjatywie zielonogórskiej w rozmowach przeprowadzonych 15 czerwca 1965 r. na temat powołania Pracowni Regionalnej Katedry Turystyki AWF w Bydgoszczy brały udział osoby wywodzące się z Pracowni Urbanistycznej WRN w Bydgoszczy, WKKFiT, redakcji „Faktów i Myśli”, WK SD. Z wyjątkiem przedstawicieli WKKFiT, którzy niejako z urzędu zajmowali się turystyką, pozostali byli osobiście zainteresowani udziałem w tym przedsięwzięciu, gdyż w jakiś sposób byli związani z turystyką. Już wtedy określono, że ośrodek bydgoski ma wzorować się na podobnej jednostce powołanej w Zielonej Górze. Dalszym krokiem miało być przeprowadzenie rozmów z prof. dr. Janem Małeckim¹³, prezesem BTN, w sprawie powołania sekcji turystycznej BTN jako Pracowni Regionalnej Katedry Turystyki AWF. Zamierzano zwrócić się do Przewodniczącego WRN Aleksandra Szchmidta¹⁴ w sprawie udzielenia pomocy projektowanej placówce, szukano wsparcia u Przewodniczącego WKKFiT. Już wtedy zakładano, że Pracownia ruszy w styczniu-lutym 1966 r.

Na temat powołania pracowni przeprowadzono rozmowy z przewodniczącym WRN w Bydgoszczy, przewodniczącym WKKFiT, a także z I sekretarzem KW PZPR. Wszyscy wyrazili pełne poparcie w sprawie powołania pracowni. Po tych sondażowych rozmowach 18 września 1965 r. Katedra Turystyki AWF wystosowała pismo do posła Aleksandra Schmidta, przewodniczącego WRN w Bydgoszczy, prof. Jana Małeckiego, przewodniczącego BTN, Feliksa Dąbrowskiego, przewodniczącego WKKFiT w Bydgoszczy w sprawie powołania Regionalnej Pracowni Turystyki AWF przy BTN. Katedra Turystyki proponowała powołanie Pracowni Regionalnej według modelu pracowni zielonogórskiej. Do Bydgoszczy przesłano odpis pisma skierowanego 18 września do rektora w sprawie powołania jednostki w Zielonej Górze. Opierając się na tym dokumencie, proponowano WRN w Bydgoszczy zabezpieczenie podstawowych środków finansowych na utrzymanie Pracowni. Ze swej strony Katedra Turystyki miała udzielić pomocy organizacyjnej, niewymagającej świadczeń finansowych. Zobowiązała się do przekazywania Pracowni w formie nieodpłatnej własnych wydawnictw. Obowiązki kierownika Pracowni miał pełnić przewodniczący WKKFiT bez obowiązków etatowych i finansowych ze strony AWF. Natomiast kierownik Katedry Turystyki miał być stałym konsultantem naukowym Pracowni. Jednocześnie

¹² Tamże, W/F 3/14, k. 68, 77; *Kronika Lubuskiego Towarzystwa Naukowego*, opr. S. Dzieran, „Rocznik Lubuski” 1968, t. 5, s. 281.

¹³ *Bydgoski słownik biograficzny*, t. 4, Bydgoszcz 1997, s. 73-74; EB, t. 1, s. 111.

¹⁴ EB, t. 2, s. 146.

Aleksander Kornak został upoważniony przez Katedrę Turystyki jako współpracownik naukowy tejże jednostki do dalszych rozmów w sprawie funkcjonowania bydgoskiej pracowni.

W odpowiedzi na pismo Katedry Turystyki w bliżej nieznanym czasie doszło do rozmów między prezesem BTN prof. dr. Janem Maleckim a sekretarzem WK SD Aleksandrem Kornakiem oraz kierownikiem wydziału WK SD Kazimierzem Ludwickim. Ustalono, że propozycje Katedry Turystyki zostaną przedstawione Zarządowi BTN. Pracownia byłaby powiązana z BTN przez istnienie odpowiedniej komisji, a z Katedrą przez nadzór naukowy oraz realizowanie odpowiednich planów pracy warszawskiej jednostki. Ze swej strony BTN czynić miało starania o utworzenie potrzebnego w województwie bydgoskim wydawnictwa naukowego o profilu turystycznym. O tych ustaleniach poinformowano WKKFiT w Bydgoszczy.

Wynik tych wszystkich poczynań zawarto, jak można sądzić, w projekcie pisma z 3 listopada 1965 r. skierowanym do kierownika Katedry Turystyki, prof. Filipowicza. Nawiązując do korespondencji w sprawie powołania Regionalnej Pracowni Turystyki w Bydgoszczy, zawiadamiano, że zainteresowani jej powołaniem oczekują decyzji zarządu BTN oraz ustalenia sposobu koordynacji zagadnień regionalnych z ogólnymi wytycznymi i potrzebami Katedry Turystyki AWF. W sferze uzgodnień były też sprawy związane z lokalem, etatem, jak również możliwościami powołania własnego wydawnictwa. Zobowiązano się na bieżąco informować Katedrę Turystyki o postępach w dalszych uzgodnieniach. Powyższe informacje zawarto w piśmie przewodniczącego WRN Aleksandra Schmidta do kierownika Katedry Turystyki w sprawie powołania Regionalnej Pracowni z dnia 18 listopada 1965 r., a jego kopia spłynęła do WKKFiT w Bydgoszczy.

W dalszych tygodniach kwestie powołania Pracowni zostały wyhamowane, ale nie zaniechane. Trwały rozmowy zainteresowanych stron. Ich efektem było spotkanie w dniu 15 marca 1966 r., na którym zapadły ustalenia będące podstawą dalszych działań. Nie było już mowy o Regionalnej Pracowni Turystyki w Bydgoszczy, lecz o powołaniu Regionalnego Zespołu Problemowego Katedry Turystyki AWF w Warszawie z siedzibą w Bydgoszczy. Jako podstawę prawną przyjęto uchwałę Rady Ministrów nr 108 z dnia 16 marca 1963 r. o zasadach współpracy między szkołami wyższymi a jednostkami gospodarki społecznej. Na tej podstawie Katedra Turystyki zobowiązała się wystąpić do WRN w Bydgoszczy o powołanie Regionalnego Zespołu Problemowego. Starania o powołanie tej placówki warszawska uczelnia motywowała realizacją czterech głównych celów:

- rozszerzenie i lepsze wykorzystanie bazy naukowo-badawczej Katedry Turystyki oraz pomoc pracowników nauki w rozwiązywaniu trudnych zadań

gospodarki uspołecznionej w rozwoju turystyki, wypoczynku i lecznictwa uzdrowiskowego;

- ściślejsze powiązanie tematyki prac naukowo-badawczych prowadzonych przez Katedrę Turystyki i programów kształcenia studentów z aktualnymi i perspektywicznymi zadaniami turystyki, wypoczynku, lecznictwa uzdrowiskowego oraz pełniejszego wykorzystania badań w praktyce;
- przyspieszenie wprowadzenia w życie osiągnięć pracowników nauki w zakresie badań podstawowych i stosowanych;
- prowadzenie badań naukowych w regionach turystycznych.

Bydgoska WRN ze swojej strony zaoferowała pomoc w prowadzeniu badań nad zagadnieniami turystycznymi w województwie bydgoskim, a także zobowiązała się zapewnić podstawy dla rozwoju działalności naukowej Regionalnego Zespołu Problemowego. Zakreślono także przedmiot prac tej nowej jednostki. W pierwszym etapie wskazano na potrzebę opracowania „Tez turystycznych województwa bydgoskiego” oraz opracowanie szkicu rozwoju turystyki i czynnego wypoczynku w województwie. Ponadto przewidziano udział zespołu jako placówki naukowej w udzielaniu informacji szkoleniowej dla przewodników i pilotów wycieczek. Nie zapomniano o wydawnictwach turystycznych. Zespół miał brać udział w pracach nad wydawnictwami naukowymi i popularyzującymi walory turystyczne województwa: monografiami, przewodnikami, folderami. Do tego dochodziły obowiązki Katedry Turystyki związane z nadzorem merytorycznym nad pracami Regionalnego Zespołu. Na nową instytucję nałożono także udział w pracach społecznych związanych z zagadnieniami turystyki, wypoczynku w województwie bydgoskim. Wszystkie te działania miały być realizowane na podstawie rocznego planu pracy zaakceptowanego przez Katedrę Turystyki.

Już wówczas określono skład zespołu nie tylko ilościowy, ale też imienny. Wiosną 1966 r. przewidywano powołanie dziewięciu osób. Jedną z nich był na razie bezimienny pracownik naukowy Katedry Turystyki AWF w Warszawie. Pozostali wywodzili się ze środowiska miejscowego: Feliks Dąbrowski, przewodniczący WKKFiT, Gerard Gutowski¹⁵, zastępca przewodniczącego WKKFiT, Tadeusz Jabłoński¹⁶, sekretarz redakcji „Dziennika Wieczornego”, członek Komisji Sportu i Turystyki WRN, mgr Stefan Nowicki¹⁷, naczelnik wydziału w Kuratorium, mgr inż. Kazimierz Józefczyk z Pracowni Urbanistycznej WRN w Bydgoszczy, a także współpracownik Katedry Turystyki, mgr Aleksander Kornak, członek Rady Turystyki, doktorant Katedry Turystyki, mgr Stefan Ziemołżyński

¹⁵ EB, t. 1, s. 355.

¹⁶ *Słownik dziennikarzy i publicystów Pomorza 1945-2005*, Gdańsk 2005, s. 65; EB, t. 1, s. 357.

¹⁷ EB, t. 1, s. 364.

z Pracowni Urbanistycznej WRN w Bydgoszczy oraz członek seminarium doktoranckiego Katedry Turystyki, a także mgr Kazimierz Ludwicki jako działacz turystyczny. Wielkość zespołu nie miała być stała, gdyż przewidywano możliwość jego powiększenia. Regionalny Zespół Problemowy nie posiadał etatów, więc praca w zespole miała charakter społeczny, dopuszczano odpłatność jedynie za opracowania naukowe, wykłady i inne formy szkolenia.

Regionalny Zespół Problemowy Katedry Turystyki AWF w Warszawie z siedzibą w Bydgoszczy miał rozpocząć działalność z dniem 1 września 1966 r. Prezydium WRN w Bydgoszczy zobowiązało się do zabezpieczenia poprzez WKKFiT podstawowych potrzeb tej jednostki związanych z lokalem i obsługą techniczną. Zespół ten miał zostać umiejscowiony przy Wojewódzkim Ośrodku Informacji Turystycznej w Bydgoszczy i z tejże instytucji miały pochodzić środki na działalność¹⁸. Z chwilą uruchomienia Zespołu wydatki na jego prowadzenie na cztery ostatnie miesiące 1966 r. przewidywano w wysokości 12 tys. zł. Środki te miały być spożytkowane na potrzeby biblioteki, tłumaczeń, wyjazdy na konferencje naukowe oraz kwestie gospodarcze.

W marcowych ustaleniach określono obowiązki warszawskiej Katedry Turystyki. Kierownik Katedry, prof. Zygmunt Filipowicz, zdecydował się zostać konsultantem naukowym Regionalnego Zespołu. Katedra delegowała w skład Zespołu pracownika naukowego oraz zamierzała nieodpłatnie przekazywać wydawnictwa i fachowe periodyki będące w jej gestii. Przewidywano także udzielenie pomocy naukowej i organizacyjnej oraz zlecenie zadań badawczych bydgoskiej placówce w ramach centralnych założeń naukowo-badawczych realizowanych przez Katedrę Turystyki. Ponadto zobowiązano prof. Filipowicza do porozumienia się z prezydium WRN w sprawie ostatecznego kształtu Regionalnego Zespołu Problemowego Katedry Turystyki, powierzenia przez niego kierownictwa Zespołu wybranym osobom oraz przedłożenia wniosku o zatwierdzenie Regionalnego Zespołu przez rektora AWF.

Bydgoszcz dość intensywnie przystąpiła do realizacji powyższych ustaleń. WKKFiT 19 kwietnia 1966 r. wystosował pismo do swojego odpowiednika w Zielonej Górze w sprawie powołanej tam Regionalnej Pracowni Turystycznej. Proszono o informacje z zakresu aktów prawnych sankcjonujących powstanie Pracowni, wysokości budżetu Pracowni oraz jego źródeł. Pytano o kierownictwo i nadzór nad Pracownią, liczbę etatów, wyposażenie, lokal oraz działalność naukową. Postulowano nawet możliwość wyjazdu przedstawiciela Bydgoszczy do Zielonej Góry w celu rozeznania się w sytuacji. WKKFiT w Zielonej Górze

¹⁸ O Wojewódzkim Ośrodku Informacji Turystycznej J. Umiński, *Komisja Propagandy...*, s. 331; EB, t. 1, s. 356: *Informacja turystyczna*.

udzielił odpowiedzi 23 kwietnia 1966 r. Stwierdzono, że Pracownia jest w stadium organizacji od 1 października 1965 r., sprawy formalne i prawne są w trakcie załatwiania. W tym czasie nic więcej nie byli w stanie przekazać, obiecywano, że nastąpi to może za miesiąc, gdy Pracownia uzyska osobowość prawną.

7 lipca 1966 r. w Bydgoszczy odbyły się konsultacje w sprawie powołania z dniem 1 stycznia 1967 r. Pracowni Regionalnej Katedry Turystyki Akademii Wychowania Fizycznego w Bydgoszczy. Rozmowy z przewodniczącym WRN w Bydgoszczy i przewodniczącym WKKFiT z ramienia i według wskazań Katedry Turystyki prowadził Aleksander Kornak. Spotkanie to przyniosło ponowną zmianę nazwy projektowanej bydgoskiej placówki oraz akceptację ze strony Aleksandra Schmidta powołania Pracowni Regionalnej przy Wojewódzkim Ośrodku Informacji Turystycznej w Bydgoszczy. Jej funkcjonowanie oparto na propozycjach poczynionych 15 marca. Ponadto ustalono, że fundusze na utrzymanie Pracowni będą pochodziły ze środków WKKFiT. Postulowano przygotowanie projektu porozumienia w sprawie zorganizowania Pracowni, które będzie zawarte między Prezydium WRN w Bydgoszczy a AWF w Warszawie.

Już 13 lipca powstał projekt tego porozumienia nakreślony przez WKKFiT, który wraz z notatką o spotkaniu sprzed kilku dni trafił do prezydium WRN w Bydgoszczy, rektora AWF w Warszawie i Katedry Turystyki. Projekt umowy oparto o zasady przyjęte w połowie marca 1966 r., ale z pewnymi modyfikacjami. Cele i zadania pracowni pozostały bez zmian. Jedynie doprecyzowano, że Pracownia ma badać na zlecenie Katedry Turystyki zapotrzebowanie jednostek województwa bydgoskiego oraz działać na rzecz tego województwa. Ważne i długoterminowe tematy badawcze miały być uzgadniane przez obie umawiające się strony. Prezydium WRN, poprzez WKKFiT, miało zabezpieczyć potrzebne środki finansowe na utrzymanie Pracowni i realizację badań naukowych dotyczących województwa bydgoskiego. Zaproponowano także strukturę Pracowni. Utrzymano delegowanego pracownika z Katedry Turystyki i merytoryczny nadzór kierownika Katedry, ale wprowadzono stanowisko kierownika, zastępcy, sekretarza Pracowni oraz specjalistów imiennie powołanych przez AWF za zgodą przewodniczącego WRN, którzy swoje funkcje będą pełnić społecznie. Na koniec dodano zapis o możliwości rozwiązania Pracowni. Odstąpienie od porozumienia ma nastąpić na podstawie wypowiedzenia jednej ze stron zgłoszonego do końca roku kalendarzowego, ze skutkiem na koniec roku następnego. Po rozwiązaniu majątek trwały i ruchomy po Pracowni miał przechodzić na własność WKKFiT w Bydgoszczy.

Trwała współpraca Bydgoszczy z warszawską Katedrą Turystyki wydawała się czymś oczywistym. Już w sierpniu 1966 r. wspólnie z Katedrą podjęto prace

nad organizacją sesji naukowej poświęconej turystyce w Borach Tucholskich. Jeszcze nic nie powstało, a nawet nic nie podpisano, a w połowie września 1966 r. WKKFiT w Bydgoszczy informował swojego odpowiednika w Gdańsku o konferencji: „Walory turystyczne, usługi i problematyka zagospodarowania przestrzennego regionu Borów Tucholskich”, organizowanej przez Regionalny Zespół Problemowy Katedry Turystyki AWF z siedzibą w Bydgoszczy w lutym następnego roku. W tym wypadku użyto starej nazwy jednostki badawczej, najwidoczniej bydgoscy urzędnicy w tej kwestii nie byli na bieżąco informowani.

Władze Bydgoszczy dość konsekwentnie dążyły do powołania Pracowni. 21 września 1966 r. informowały władze lubuskie o planowanym na wieczór 2 października przybyciu do Zielonej Góry dwóch osób z Bydgoszczy. W podróż miały wyruszyć osoby zainteresowane powstaniem Pracowni, mianowicie Kazimierz Ludwicki, przewodniczący Okręgowej Komisji Przewodniczej PTTK, oraz Gerard Gutowski. W ciągu dwóch dni pobytu zamierzali dowiedzieć się o funkcjonowaniu współpracy naukowej z Katedrą Turystyki AWF w Warszawie, stosunku tamtejszych władz do turystyki, pracy przewodników.

Miesiąc później, 21 października, Katedra Turystyki zwróciła się z pismem do rektora AWF w Warszawie o powołanie z dniem 1 października 1966 r. Pracowni Regionalnej Katedry Turystyki współdziałającej z Bydgoskim Towarzystwem Naukowym. Proszono także o upoważnienie kierownika Katedry prof. Filipowicza do zawarcia umowy w tej sprawie z prezydium WRN w Bydgoszczy i BTN. Podstawą tego porozumienia były ustalenia z lipca 1966 r., a także projekt umowy, poszerzony teraz o współpracę z towarzystwem naukowym. Współpracę tę traktowano jako podstawę organizacyjną do rozwoju działalności naukowej Komisji Turystyki, powołanej przez BTN. Towarzystwo zaakceptowało zasadnicze kierunki programu pracy Pracowni Regionalnej, zadeklarowało swój patronat i pełną pomoc organizacyjną oraz merytoryczną. We wniosku nakreślono plany najbliższych prac Pracowni. Skupiono się na opracowaniu szkicu planu perspektywicznego rozwoju turystyki i czynnego wypoczynku, opracowaniu „pozycji Regionu Bydgoskiego w rozwoju turystyki, wypoczynku i uzdrowisk w Polsce”, a także udziału Pracowni w II Sesji Naukowej Komitetu Kultury Fizycznej Polskiej Akademii Nauk na temat problemów wypoczynku po pracy i nauce. Sprawa ta uzyskiwała poparcie Rady Wydziału warszawskiej uczelni¹⁹.

Pod koniec 1966 r. odbyło się spotkanie potencjalnych pracowników Pracowni Regionalnej Katedry Turystyki AWF w Bydgoszczy. 27 grudnia S. Kornak, G. Gutowski, S. Ziemołżyński, K. Ludwicki oraz bliżej nieznanego R. Budzianowski, reprezentujący KW PZPR, omawiali stan organizacyjny, plany działania,

¹⁹ AAWF, W/F 3/14: *Posiedzenia Rady Wydziału Wychowania Fizycznego 1966 rok*, k. 121-125.

budżet i inne zagadnienia związane z Pracownią. Przewidywano, że w styczniu 1967 r. nastąpi podpisanie umowy o utworzeniu Pracowni. Za najpilniejsze tematy do realizacji uznano te postulowane od dawna, a więc konferencję o Borach Tucholskich, opracowanie tez turystycznych województwa bydgoskiego i udział w II Konferencji Komitetu Kultury Fizycznej PAN. Do tego dodano realizację programu obchodów kopernikańskich, przygotowanie materiałów do „Bydgoskich Zeszytów Turystycznych”²⁰. Ponownie zaproponowano Katedrze Turystyki skład osobowy Pracowni. Obok przedstawiciela Katedry Turystyki zarezerwowano miejsce dla reprezentanta BTN, przez co liczba pracowników zwiększyła się do dziesięciu osób. W gronie pozostałych osób aż sześć wywodziło się z pierwszego składu. Ponadto w miejsce F. Dąbrowskiego i S. Nowickiego pojawił się Zygmunt Drwęcki, wicekurator, oraz wspomniany wyżej R. Budzianowski jako działacz turystyczny.

Jednym z istotniejszych zagadnień było finansowanie Pracowni. Nie przewidywano żadnego etatu związanego z techniczną obsługą Pracowni. Na bezosobowy fundusz płac przewidziano 60 tys. zł. Pieniądze te miały powiększyć budżet Wojewódzkiego Ośrodka Informacji Turystycznej, któremu organizacyjnie miała podlegać Pracownia. Postulowano pozyskanie dalszych 25 tys. zł. na wydatki związane z organizacją konferencji w obrębie województwa. Środki te widziano w lokalnej grze liczbowej „Łuczniczka”. Postanowiono przystąpić do przygotowania referatu na II Konferencję Komitetu Kultury Fizycznej PAN oraz wysłać w pierwszej połowie stycznia 1967 r. kilka osób do Tucholi w celu przygotowania konferencji o Borach Tucholskich. Wyjazd taki miał miejsce, ale postulowano podobne wojaże w tej sprawie do Gdańska, Chojnic, Sępólna i Świecia.

Przyszli członkowie Pracowni zapewne opracowali „Projekt ramowego planu pracy na rok 1967” Bydgoskiej Pracowni Regionalnej Katedry Turystyki AWF w Warszawie. Założenia ogólne wprost nawiązywały do wcześniej wspomnianych. Uznawano, że województwo bydgoskie jest regionem o szczególnych walorach turystycznych dla turystów krajowych i zagranicznych. Posiada poważny zasób ludzki o dużej wiedzy i umiejętnościach organizacyjnych gotowych do efektywnej pracy naukowej w zakresie turystyki, wypoczynku, ekonomiki i organizacji uzdrowisk. Działania naukowe Pracowni Regionalnej miały przyczynić się do lepszego wykorzystania bazy naukowo-badawczej Katedry Turystyki oraz współpracy przy rozwiązywaniu zadań Rad Narodowych, gospodarki społecznej w dziedzinie rozwoju turystyki, wypoczynku i lecznictwa uzdrowiskowego. Sądono, że w regionie bydgoskim ustalenia naukowe, także te teoretyczne,

²⁰ Nie ma w wykazie czasopism turystycznych, zob. EB, t. 1, s. 352: *Czasopiśmiennictwo krajoznawczo-turystyczne po II wojnie światowej*.

zostaną wcielone w życie. To z kolei spowoduje dostosowanie programu kształcenia studentów do rzeczywistości. Natomiast tematyka prac naukowych miała obejmować specyficzne zagadnienia regionalne. W zakresie szczegółowych planów na plan pierwszy wysunięto uregulowanie spraw organizacyjnych – powołanie zespołu Pracowni, podpisanie umowy o działalności Pracowni, powołanie kierownictwa Pracowni oraz biura Pracowni. Nie zapomniano o opracowaniu projektu budżetu na 1967 r. W zakresie naukowym za najważniejsze zadanie uznano sympozjum na temat usług turystycznych regionu Borów Tucholskich.

Z początkiem roku 1967 doszło do kolejnych debat dotyczących funkcjonowania Pracowni. W dniu 7 stycznia podczas spotkania organizacyjnego zespołu Pracowni Regionalnej Katedry Turystyki AWF w Bydgoszczy wyłonił się problem niedostatecznego zabezpieczenia środków finansowych związanych z przyszłymi konferencjami naukowymi Pracowni. Chodziło głównie o środki na delegacje, noclegi i ewentualny wynajem samochodów dla członków Pracowni. Postanowiono przedstawić sprawę F. Dąbrowskiemu, przewodniczącemu WKKFiT, a za jego pośrednictwem skierować prośbę do przewodniczącego PWRN o kwotę 20 tys. zł ze środków „Łuczniczki”. Sprawa ta została ponowiona 10 stycznia podczas spotkania zainteresowanych stron.

Pomimo tych trudności WKKFiT w Bydgoszczy ustalił na dzień 27 stycznia 1967 r. termin podpisania porozumienia w sprawie powołania Pracowni. Miało się to odbyć w gabinecie przewodniczącego PWRN o godzinie 11:00. Przy podpisaniu oprócz prof. Zygmunta Filipowicza proponowano udział zastępcy przewodniczącego WRN Antoniego Majdzińskiego, prezesa BTN prof. J. Małeckiego, sekretarza WK SD A. Kornaka i przewodniczącego WKKFiT F. Dąbrowskiego. Projekt ten został 11 stycznia przesłany do Aleksandra Schmidta, przewodniczącego prezydium WRN. Ten, jako gospodarz podpisania umowy, przesunął termin o jeden dzień później i wyznaczył godzinę 9:00. Tekst porozumienia obejmował 15 punktów i nie odbiegał od projektu z połowy poprzedniego roku. Przewidywano zawarcie umowy na czas nieokreślony liczonej od 1 stycznia 1967 r.

Do podpisania umowy w wyznaczonym terminie nie doszło. Nie wiadomo, co stało na przeszkodzie. W ostatnim dniu stycznia prof. Z. Filipowicz zaprosił F. Dąbrowskiego, przewodniczącego WKKFiT w Bydgoszczy, do odwiedzenia Katedry Turystyki i zapoznania się z pracą tej jednostki i osobami w niej zatrudnionymi. Okoliczność ta wskazuje, że to nie warszawska uczelnia, a raczej władze Bydgoszczy wstrzymały się z parafowaniem porozumienia.

Zapewne w całej tej sytuacji pewien udział miały władze Torunia. Wydaje się, że podnosiły sprawę celowości powołania Pracowni Regionalnej, skoro w mieście Kopernika działała Pracownia Toruńska nowo utworzonego Zakładu

Zagospodarowania Turystycznego GKkFiT we Wrocławiu. Śląska placówka powstała w 1967 r. m.in. na bazie dawnej Pracowni Zagospodarowania Turystycznego Centralnego Funduszu Turystyki i Wypoczynku. W skład Zakładu Zagospodarowania Turystycznego wchodziły Pracownie w Toruniu, Katowicach, Krakowie, Szczecinie i Warszawie²¹. Program pracy toruńskiej placówki obejmował województwo bydgoskie, więc siłą rzeczy pokrywał się z bydgoską Pracownią Regionalną. Po rozmowach przeprowadzonych pod koniec lutego 1967 r. w Toruniu, WKkFiT w Bydgoszczy zwrócił się do GKkFiT o opinię w sprawie bydgoskiej inicjatywy. Jednocześnie władze wojewódzkie nakreśliły dla Pracowni Toruńskiej dość szeroki program badawczy związany z województwem, tym samym rezygnując ze współpracy w warszawską uczelnię.

Niezrealizowanie projektu powołania Pracowni Regionalnej skłoniło grupę bydgoskich działaczy turystyczno-krajoznawczych do zorganizowania w ramach Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego samodzielnej komisji. Nowa jednostka znalazła się w strukturach BTN w dniu 18 listopada 1969 r. i przyjęła nazwę Komisja Organizacji Wolnego Czasu i Rekreacji. Pokłosiem starań o powołanie turystycznej placówki badawczej w Bydgoszczy było wydanie materiałów zebranych na II Zielonogórską Konferencję Naukową Komitetu Kultury Fizycznej PAN. We wrześniu 1968 r. wydany został w Bydgoszczy zeszyt 1 „Bydgoskich Problemów Turystyczno-Wypoczynkowych” zatytułowany *Problemy realizacji wypoczynku po pracy i nauce*²². Natomiast w 1970 r. powołano w Bydgoszczy nową jednostkę badawczą z zakresu turystyki, która po licznych przekształceniach dotrwała do 1996 r.²³

²¹ J. Wyrzykowski, *Działalność naukowo-badawcza i dydaktyczna Profesora Olafa Rogalewskiego związana z Wrocławiem*, „Studia Turystyczne” 2016, [Lublin], nr 12, s. 15.

²² J. Umiński, *Przedmowa...*, s. 3-4.

²³ EB, t. 1, s. 356: *Instytut Turystyki*.

An attempt to establish the Bydgoszcz Regional Division of the Faculty of Tourism of the Academy of Physical Education in Warsaw

keywords: tourism, tourism organizations, Academy of Physical Education in Warsaw, Bydgoszcz Scientific Society, Lubuskie Scientific Society

Summary

A group of people involved in tourism in Bydgoszcz established close cooperation ties with the Faculty of Tourism of the Academy of Physical Education in Warsaw in 1964. Based on the Faculty of Tourism, there were attempts to establish an institution involved in studies on regional tourism in Bydgoszcz. Organizational and financial support was provided by the authorities of the Province of Bydgoszcz. Initially, plans included appointment of a research team consisting of several people at the Bydgoszcz Scientific Society, and later at the Regional Tourism Information Center. The foundation of the Bydgoszcz Regional Division of the Faculty of Tourism of the Academy of Physical Education in Warsaw, modeled on a similar institution in Zielona Góra, was approved by the Council of the Department of Physical Education and the Rector of the Academy. The agreement on the foundation of the institution was supposed to be signed in January 1967, but due to unknown reasons it did not happen.

Versuch der Gründung in Bydgoszcz des Regionalen Labors des Lehrstuhls für Tourismus an der Sporthochschule in Warszawa

Schlüsselwörter: Tourismus, touristische Organisationen, Sportschule in Warszawa, Wissenschaftsverein von Bydgoszcz, Wissenschaftsverein des Lebuser Landes

Zusammenfassung

Eine Gruppe von den mit der Touristik in Bydgoszcz verbundenen Personen knüpfte im Jahr 1964 eine enge Zusammenarbeit mit dem Lehrstuhl für Tourismus an der Sportschule in Warszawa an. In Anlehnung an den Lehrstuhl für Tourismus unternahm man Anstrengungen, um in Bydgoszcz eine Forschungsanstalt für den regionalen Fremdenverkehr zu gründen. Die Behörden der Woiwodschaft Bydgoszcz leisteten eine organisatorische und finanzielle Unterstützung. Anfänglich plante man die Berufung eines aus einigen Personen bestehenden Forschungsteams an dem Wissenschaftsverein von Bydgoszcz, nachher an dem Woiwodschaftszentrum für Touristeninformation. Der Rat der Fakultät für Körperkultur und der

Rektor der Hochschule genehmigten die Gründung in Bydgoszcz des Regionalen Labors des Lehrstuhls für Tourismus an der Sporthochschule in Warszawa, nach dem Vorbild eines ähnlichen Zentrums in Zielona Góra. Man beabsichtigte, den Vertrag zur Gründung der o.g. Einheit im Januar 1967 zu unterzeichnen, aber aus unbekanntem Gründen ist es dazu nicht gekommen.